

GROEIBOEK ANDERSTALIGE NIEUWKOMERS EVALUEREN EN RAPPORTEREN

Om het leerproces van An¹ vorm te geven, op te volgen en bij te sturen, evalueer je best regelmatig. Het is belangrijk om je altijd af te vragen waarom je dit doet. Evalueren is immers geen doel op zich, maar een middel om antwoord te krijgen op bepaalde vragen.

1. WAT EVALUEREN?

“Onthaalonderwijs is onderwijs dat de taalvaardigheid Nederlands én de sociale integratie van de anderstalige nieuwkomer bevordert.”²

Dat betekent dat je bij het evalueren van An focust op de taalvaardigheid Nederlands en op de sociale integratie.

Tijdens haar integratieproces doorloopt An verschillende fases, waarin je telkens andere doelen centraal plaatst en evalueert:

- In de **beginperiode** werk je vooral aan haar socio-emotionele ontwikkeling en haar sociale integratie in de klas en op school.
- In de **tweede periode** ligt de focus op schooltaal en Nederlandse taalvaardigheid. Vanaf dan evalueer je dus ook de taalvaardigheid Nederlands.
- In de **laatste periode** vormt de Nederlandse taalvaardigheid steeds minder een struikelblok en kun je ook doelen op andere domeinen evalueren.

Gebruik dit kader als houvast, maar ga hier flexibel mee om. Kan An bijvoorbeeld al vlot hoofdrekennen, laat haar dan meedoen met die lessen. Op die manier zorg je voor succeservaringen. Neem die mee op in de evaluatie.

2. WAAROM EVALUEREN?

Evalueren heeft verschillende functies. Zo kun je:

- **begeleidend evalueren:** daarbij stel je jezelf de vraag: “Hoe kan ik An feedback geven over haar sterke en zwakke punten?”

Bijvoorbeeld: wanneer An de eerste maanden in de klas is, focus je vooral op sociale integratie. Aan de hand van een kindvolgsysteem observeer je sterktes en zwaktes van An die je daarna met haar en met haar ouders bespreekt.

¹ Om niet altijd ‘de anderstalige nieuwkomer’, ‘het kind’ of ‘de leerling’ te moeten schrijven, gebruiken we de voornaam An om ‘de anderstalige nieuwkomer’ te benoemen. We gebruiken ook de vrouwelijke vormen van de voornaamwoorden om naar ‘An’ te verwijzen.

² Uit de omzendbrief (BaO/2006/03) ‘[Onthaalonderwijs voor anderstalige nieuwkomers](#)’.

- **bijsturend evalueren:** om een antwoord te zoeken op de vraag: “Hoe kan ik het leerproces van An bijsturen?” of “Hoe kan ik mijn didactisch handelen bijsturen?”

Bijvoorbeeld: wanneer An samen met andere leerlingen in je reguliere klas zit, evalueer je de technische leesvaardigheid van An. Op die manier kun je focussen op haar grootste noden en weet je welke taken An – eventueel samen met haar klasgenoten – aankan.

- **beoordelend evalueren:** geeft antwoord op de vraag: “Heeft An de vooropgestelde doelstellingen of competenties verworven?”

Bijvoorbeeld: An zit samen met andere nieuwkomers in je OKAN-klas. Als een thema afgerond is, evalueer je welke woordenschat An al verwierf.

- **oriënterend evalueren:** wanneer je jezelf afvraagt: “Hoe verloopt de studieloopbaan van An?”

Bijvoorbeeld: An zit in je OKAN-klas. Je evalueert om na te gaan of An klaar is om door te stromen naar een reguliere klas.

3. HOE EVALUEREN?

Misschien meer nog dan bij andere leerlingen, wil je je een zo volledig mogelijk beeld vormen van An. Je wilt haar sterktes en zwaktes, talenten en mogelijkheden, kennis, vaardigheden én attitudes in kaart brengen. Een dergelijke brede evaluatie gebeurt best door verschillende personen, in verschillende contexten en op verschillende momenten in de loop van het jaar. Daarvoor bestaan verschillende evaluatie-instrumenten. Kies telkens het instrument dat het meest geschikt is voor de evaluatie van een bepaald aspect van sociale integratie, taalvaardigheid of een andere vaardigheid.

We bespreken hieronder enkele evaluatie-instrumenten. Je leest wanneer en hoe je ze kunt inzetten. Je vindt telkens ook een concreet voorbeeld. Een meer uitgebreide toelichting en theoretische achtergrond bij de verschillende evaluatie-instrumenten, vind je in de [Toolkit Breed evalueren](#). Deze Toolkit bevat ook een specifieke fiche over het [evalueren van de taalontwikkeling van An](#).

KLASSIEKE TOETS

Een klassieke toets is een momentopname waarmee je meet hoever je leerlingen staan. Je gaat na welke leerstof ze al dan niet beheersen. Je krijgt een stand van zaken over de verworven doelstellingen.

Klassieke toetsen werken daardoor **productgericht**. Je zet ze voornamelijk in bij **beoordelend evalueren**.

Denk goed na voordat je klassieke toetsen inzet bij An:

- In de eerste maanden is een klassieke, schriftelijke toets weinig zinvol. An is talig nog niet sterk genoeg om de vragen te begrijpen en kan zich nog onvoldoende uitdrukken.
- In een formele toetsituatie voelen veel leerlingen zich zenuwachtig of hebben ze faalangst. An ervaart op zulke momenten vaak extra druk, waardoor ze niet optimaal kan tonen wat ze al kent en kan. Dat demotiveert en kan frustratie opwekken.
- Wil je met de toets vakspecifieke kennis toetsen en niet de taalvaardigheid Nederlands? Zorg dan voor voldoende ondersteuning bij de talige moeilijkheden in de vragen. Zo kun je ondersteunende afbeeldingen bij een leestekst voorzien, de leerling een woordenboek laten gebruiken of de toets mondeling afnemen.

OBSERVEREN

Wanneer je je leerlingen observeert tijdens natuurlijke taken, zorg je voor een veilige context. Observeren levert je, in tegenstelling tot de meeste klassieke toetsen, een brede waaier aan informatie op. Je krijgt zicht op:

- de leer- en denkprocessen van je leerlingen;
- wat de leerlingen kunnen in plaats van wat ze kennen;
- hoe leerlingen een taak aanpakken. Daardoor kun je gericht ondersteunen of bijsturen.
- kennis van deelaspecten en hoe leerlingen die kennis toepassen tijdens een taak;
- emotionele, motivationele en sociale factoren die het eindresultaat kunnen beïnvloeden.

Door te observeren evalueer je meer **procesgericht**. Observeren werkt goed bij **begeleidend en bijsturend evalueren**.

Het is niet haalbaar om telkens de hele klas te observeren voor alle aspecten van een taak. Richt je aandacht op één of op enkele leerlingen en breng met een observatiewijzer doelgericht bepaalde competenties in kaart.

In de hoofdstukken '[Sociale integratie](#)', '[Taalvaardigheid](#)' en '[Alfabetisering](#)' vind je specifieke observatiewijzers voor An.

Aan de slag met een observatiewijzer voor An? Zorg ervoor dat:

- verschillende personen de observatiewijzer kunnen gebruiken op verschillende momenten. Zo krijg je een bredere kijk op de competenties van An.
- je de observatiewijzer telkens in een andere kleur invult. Dat zorgt voor een overzichtelijk beeld van het groeiproces van An.
- je vaardigheden observeert waar An in de fase van haar integratieproces aan toe is.

PORTFOLIO (= een verzamelmap met werkstukken van leerlingen om een leerproces aan te tonen)

Een portfolio is een verzameling van materialen en reflecties waarmee leerlingen hun leren kunnen aantonen. Een goed portfolio voldoet aan de volgende vijf kenmerken:

- Het portfolio bevat een verzameling materialen van leerlingen.
- Alle leerlingen stellen zelf hun portfolio samen.
- Het portfolio toont groei en ontwikkeling.
- Leerlingen reflecteren over het leerproces.
- Als leerkracht bied je daarbij instructie en begeleiding.

Er bestaan verschillende soorten portfolio's. Het type portfolio bepaalt of je het gebruikt voor **proces- of productevaluatie**. Je kunt portfolio's inzetten bij **begeleidend, bijsturend, beoordelend en oriënterend evalueren**.

Enkele aandachtspunten bij het aanleggen van een portfolio met An:

- Hou rekening met het taalniveau van An in de beginperiode. Je kunt dan zeker al samen materialen verzamelen. Je verwoordt als leerkracht zelf waarom iets in het portfolio hoort. Pas in een latere fase laat je An zelf haar reflecties op het leerproces verwoorden.
- Vergelijk An niet met anderen, maar focus alleen op haar eigen vooruitgang.
- Een portfolio ondersteunt de communicatie met de ouders van An. Je illustreert er haar ontwikkeling mee en haar ouders krijgen meer zicht op het onthaalonderwijs.

ASSESSMENT

Assessment betekent 'vaststellen, inschatten en beoordelen'. Het benadrukt dat evalueren deel uitmaakt van de klaspraktijk en het helpt om die klaspraktijk bij te sturen.

Assessment bestaat naast 'meten' uit:

- leerlingen betrekken bij de evaluatie;
- aandacht hebben voor leerproces en eindproduct;
- nagaan of de leerlingen hun kennis kunnen toepassen in authentieke en levensechte situaties.

Via co-assessment, self-assessment en peer-assessment kun je de leerlingen zelf intensief betrekken bij de evaluatie. Ze krijgen zo de kans om een eigen inbreng te doen.

Om van assessment een succes te maken, is het belangrijk om te zorgen voor een veilig en constructief klasklimaat. Dat betekent dat je leerlingen weten dat fouten maken mag en dat het bij het leerproces hoort. Je zult hen ook moeten leren om elkaar op een constructieve manier feedback te geven.

Het spreekt voor zich dat je assessment alleen kunt inzetten in een krachtige en coöperatieve leeromgeving. Creëer voldoende kansen voor interactie en samenwerkend leren en ontwerp voldoende betekenisvolle taken.

Assessment focust op **proces- en productevaluatie**. Je kunt het inzetten bij **begeleidend, bijsturend en beoordelend evalueren**.

Assessment vraagt heel wat talige competenties. Toch kun je An erbij betrekken door:

- visueel te werken
- te werken met aanvulzinnen zoals 'Ik vind jouw aanpak goed, want ...', 'Wat ik anders zou doen, is ...' of 'Wat ik ontdekte, was ...'
- criteria met verschillende antwoordopties te voorzien. De leerlingen gaan in de juiste hoek (of op een andere afgesproken plek) staan. Bijvoorbeeld: 'Ik vond de presentatie ... a) onduidelijk, b) een beetje duidelijk, c) duidelijk, d) erg duidelijk.' Wie wil, kan iets meer vertellen over haar/zijn antwoord.

4. RAPPORTEREN

Breed evalueren levert je een duidelijk beeld op van het leerproces van An. Je wilt hierover uiteraard regelmatig communiceren met alle betrokkenen: An zelf, haar ouders en eventueel andere betrokken leerkrachten. Hou daarbij rekening met de volgende aandachtspunten:

- Zorg ervoor dat het breed evalueren zich weerspiegelt in breed rapporteren. Bijvoorbeeld: laat je An zichzelf evalueren op het vlak van welbevinden in de klas? Neem deze informatie mee op in de rapportering.
- Gebruik bij het rapporteren over de evolutie van An de integratieperiodes als houvast. In de beginperiode evalueer je de sociale integratie en de vorderingen op dat vlak. Dat vormt de focus van jouw communicatie op dat moment.
- Zorg voor een evenwicht tussen eerlijke communicatie met An en haar ouders enerzijds en aandacht voor hun welbevinden anderzijds. Communiceer duidelijk dat An een aangepast traject volgt, met andere doelen dan haar klasgenoten van dezelfde leeftijd. Geef An en haar ouders daarnaast het gevoel dat ze welkom zijn. Vier samen met hen elke – kleine – vooruitgang en geef hen zo moed en vertrouwen.

Het geschreven rapport is een van de meest gebruikte communicatiemiddelen om te rapporteren. In de specifieke context van An zijn er enkele aandachtspunten:

- De ouders van An zijn doorgaans niet vertrouwd met onze systemen van evalueren en rapporteren. Probeer hun ervaringen uit het thuisland te achterhalen en maak zo de verbinding met de werkwijze in jouw school.
- Is een geschreven rapport het beste middel om te rapporteren? Of toon je beter concrete materialen uit de klas zoals werkboeken, foto's of audiofragmenten?
- Bedenk vooraf wat het meest rendeert in jouw specifieke context: een rapport met cijfers, een rapport met cijfers en commentaar of een rapport met alleen commentaar.
- Hou het rapport beknopt. Geef alleen de informatie die je op dat moment absoluut noodzakelijk vindt.
- Gebruik eenvoudig en correct Nederlands. Wees je ervan bewust dat we veel vakjargon gebruiken. In de brochure '[Duidelijk Nederlands op school](#)' van het Huis van het Nederlands vind je tips om vlotter te communiceren met anderstalige ouders.
- Maak het rapport zo visueel mogelijk. Gebruik een visuele voorstelling voor de evolutie of gebruik pictogrammen of foto's.
- Vertaal vooraf eventueel een aantal elementaire boodschappen in de thuistaal zodat je zeker bent dat je boodschap overkomt.
- Geef het rapport niet zomaar mee. Nodig de ouders uit voor een gesprek, eventueel met een tolk of taalgenoot erbij.
- Voorzie voldoende tijd voor dit gesprek. Geef ook de ouders de kans om vragen te stellen of iets te vertellen over An.